

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

<i>Єременко Олександр Михайлович</i> ГІПОТЕТИЧНА МОЖЛИВІСТЬ МІСТИЧНОГО КОМУНІЗМУ	326
<i>Смазнова Ірина Сергіївна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОБЛЕМУ ФІЛОСОФІЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА МЕДІАПРАКТИК.	328
<i>Капустіна Надія Борисівна</i> РЕКЛАМА У МАС-МЕДІА: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	331
<i>Сумарокова Людмила Миколаївна</i> «ЦІННОСТІ» ТА «ІНТЕРЕСИ» В СУЧАСНИХ АРГУМЕНТАТИВНИХ ПРАКТИКАХ	335
<i>Крижановська Тетяна Олександрівна</i> КОНЦЕПТ САМОСТІ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІЗМІ.	338
<i>Токар Людмила Вікторівна</i> ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ РІВНЯ АБДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ КАНДИДАТІВ ПІД ЧАС ТЕСТУ НА КОГНІТИВНІ ЗДІБНОСТІ.	342
<i>Польовий Святослав Сергійович</i> НАРАТИВ ЯК ФОРМА ВЛАДИ.	345
<i>Максимчук Діна Дмитрівна</i> ЗАЛЕЖНІСТЬ ТА САМОДОСТАТНІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ КАТЕГОРІЇ.	348
<i>Скриннік Руслан Алізамінович</i> ІСТОРИЧНИЙ ПРОЦЕС У КОНТЕКСТІ СВІТ-СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ	351
СЕКЦІЯ 18. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	
<i>Кормич Людмила Іванівна, Кормич Анатолій Іванович</i> ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ ЯК ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗШИРЕННЯ УЧАСТІ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: МОЖЛИВОСТІ І ЗАСТЕРЕЖЕННЯ	355
<i>Вітман Костянтин Миколайович, Капсамун Олег Георгійович</i> СТРАТЕГІЯ «ЗВОРОТНОГО КІСІНДЖЕРА» В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ КОНФРОНТАЦІЇ: ГЕОПОЛІТИЧНА ДИЛЕМА США	358
<i>Мамонтова Елла Вікторівна</i> СЕМІОТИКА ЯК АКТУАЛЬНИЙ МЕТОД ПОЛІТИЧНОЇ АНАЛІТИКИ У ДОБУ ГІБРИДНИХ ВІЙН.	361
<i>Завгородня Юлія Володимирівна</i> ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ	363
<i>Козьмич Альона Віталіївна</i> ВИМУШЕНИЙ ЦИФРОВИЙ АВТОРИТАРИЗМ ЯК БЕЗПЕКОВИЙ ВИКЛИК В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.	366
<i>Краснопольська Тетяна Миколаївна, Каприця Роман Олександрович</i> РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)	368
<i>Сушко Анатолій Іванович</i> ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	371
<i>Лисянський Павло Леонідович</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ БЕЗПЕЦІ ДЕМОКРАТІЇ	373
<i>Железков Андрій Іванович</i> СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЗА РІЗНИХ ВИДІВ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ.	377
СЕКЦІЯ 19. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>Яковлев Денис Вікторович</i> ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЧАС: МІФОЛОГІЯ МАЙБУТНЬОГО.	380

СЕКЦІЯ 19.

СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

***Керівник секції:** завідувач кафедри соціології, доктор політичних наук, професор
Ярова Ліліана Вікторівна*

***Секретар секції:** доцент кафедри соціології, кандидат політичних наук, доцент
Каретна Ольга Олександрівна*

Яковлев Денис Вікторович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
декан факультету психології, політології та соціології,
доктор політичних наук, професор*

ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЧАС: МІФОЛОГІЯ МАЙБУТНЬОГО

Процес європейської інтеграції актуалізує дослідження соціальної та політичної динаміки. Йдеться не про «перехідний стан» українського суспільства чи транзит від радянського режиму до невизначеної у астрономічному часі та політичному просторі точки «прибуття», а про якісні соціальні, політичні та економічні зміни, які забезпечать вступ до Європейського Союзу.

Однією із ключових проблем у дослідженнях європейської інтеграції є пошук відповідної викликам часу «оптики» соціальних та політичних наук, яка б дозволила відзначити часові та просторові рамки інтеграційного процесу, точніше – комплексу процесів різного масштабу та складності, передбачити кризи та параметри змін. Такою «оптикою» можуть стати моделі «соціального часу», «політичного часу», які у подальшому розгортаються у моделі хронополітики, сфокусованої на часово-просторових вимірах європейської інтеграції.

Обґрунтовуючи необхідність посиленої уваги до часу і простору («хронотопу»), Н. Скок зазначає: «Сучасна соціологічна думка постала перед необхідністю введення у соціологічний контекст поняття хронотопу. Кожна епоха, суспільство, етап життя суспільства, людського життя потребує своєї концептуалізації, котра неможлива без трактування соціальних процесів, явищ у їх хронотопічному перебігу... Основними категоріями хронотопу виступають соціальний час і соціальний простір. Теоретико-методологічною основою дослідження хронотопу виступатимуть положення... які дозволяють розглядати час і простір як фундаментальні взаємозалежні форми, що надають людському досвіду сенсу та послідовного характеру» [4].

Очевидно, що процес європейської інтеграції України відбувається в умовах кризи, спричиненої війною.

«Воєнний час» як окремий вид соціального часу має власні параметри, охоплює усі соціальні відносини та визначальним чином впливає на процес європейської інтеграції, утворюючи потужні виклики та, водночас, відкриваючи нові можливості. Наголосимо: «Соціальний час відрізняється від інших форм прояву часу, оскільки він пов'язаний не просто з фізичним існуванням людини, а насамперед, як зазначає більшість дослідників, із людською діяльністю, що складає зміст соціального часу. На відміну від часу астрономічного, соціальний час має якості, а не тільки кількості, які допомагають виявляти ритми існування, пульсацій суспільств, у яких вони існують» [4].

У соціальних науках модель хрополітичних змін представлено у теорії «політичної кризи». Її автори пропонують поєднати чотири підходи (раціонального вибору, лідерства, соціальної мобілізації та структурний функціоналізм) задля дослідження каузальності розвитку.

Визначаючи сутність цієї моделі, М. Андрущенко зазначає: «Базовим став структурний функціоналізм, що фіксує перед- та післякризовий стани політичної системи та визначає її загальні функціональні параметри. Три інших методологічних підходи – теорія раціонального вибору, теорія лідерства та теорія мобілізації – використовувались для опису та аналізу процесів, що виникають в ході кризи. Внаслідок такого підходу вчених було створено динамічну модель, що поєднувала попередню політичну систему (*antecedent political system*) через серію перехідних станів до наступної (*consequent political system*)... структурний функціоналізм уможливило вивчення стабільного функціонування політиці, однак його доволі складно використовувати для дослідження криз, оскільки характеризується детермінізмом... Теорія раціонального вибору також сприяє оцінці каузальності розвитку, в тому числі історичної та еволюційної каузальності. Врешті, четверта теорія, – теорія лідерства – передбачає, що лідери пропонують порядок денний / альтернативи розвитку, які конкурують між собою. Таким чином, відбувається селекція цих альтернатив, а на ключові позиції висувуються саме ті лідери, які запропонували адекватні та дієві альтернативи розвитку політиці» [1].

Соціальна динаміка українського суспільства у процесі європейської інтеграції потребує, передусім, визначення «агентів змін», тобто інститутів чи акторів, які, власне, і стануть дійовими особами перетворень, «антикризовими менеджерами». У сучасних умовах також йдеться про визначення певного політичного простору, у якому лідери будуть визначати проблеми, обговорювати їх та шукати оптимальні раціональні рішення. На наш погляд, це – комунікативний простір.

Сучасність – це час розвитку мережових комунікацій, які здатні кратно, порівняно із традиційними медіа, посилити пропагандистський ефект інформаційних повідомлень. Відзначимо тренд віртуалізації політичного простору та соціального часу. Віртуальний соціальний час має власні характеристики та впливає на європейську інтеграцію України.

Протиставляючи інтерпретації часу у класичній та інформаційній парадигмах, О. Зубчик відзначає: «У класичній політичній картині світу політичний час

має якісні характеристики – вектор часу, швидкість (плинність), шкала і соціокультурний контекст... інформаційна революція зробила вирішальний вплив на якісні характеристики політичного часу. Так, що хід політичних годин історії під впливом різноспрямованих мережевих інформаційних потоків втратив лінійне спрямування. Політичний час отримав кризовий характер. Вийшло, що час, деформується і викривляється. Кінцевий результат залежить від того, як ми його вимірюємо... Час максимально прискорюється, інформація може миттєво передаватися одночасно в різні точки простору. Це дозволяє говорити про «зникнення» часу. У сфері політики це набуває особливого значення. Так розпадається зв'язок часів. «Минуле» втрачає своє значення. «Теперішнє» стає гіпертрофованим. «Майбутнє» стає залежним від «теперішнього»... Сьогодні ми вступаємо в нову еру, коли віртуальний політичний час підкорив собі час реальний. Виникла нова – інформаційна структура політичних взаємодій та взаємовідносин. Інформація стає основним компонентом нашої політичної організації. Потoki віртуальних образів утворюють основу політичної структури суспільства» [2].

Політична пропаганда у соціальних мережах стала дієвою технологією політичних змін, ознакою нашого соціального часу. Г. Почепцов виокремлює періоди розвитку політичної пропаганди у вимірах соціального часу: «релігійна – вона, зокрема, була спрямована на виправлення поведінки, дозволеної в минулі століття, інструментарій ішов як від людини – молитва, так і до людини – проповідь; тоталітарна, яка виникає з появою технічної підтримки, що охоплює все населення одночасно, це час Гітлера і Сталіна, інструментарій – мас-медіа, пропаганда мала монологічний характер, позитивно описуючи себе і негативно ворогів; комерційна: інструментарій – реклама і паблік рілейшнз, які диктують нам наш світ споживання; комунікативна: інструментарій – інтернет, соцмережі, де створюються індивідуально орієнтовані повідомлення, від яких важко ухилитися; майбутня...» [3].

Модель політичної пропаганди майбутнього, відповідно до такого підходу, усе ще залишається не визначеною, але деякі тренди вже можна відслідкувати. Зокрема, йдеться про емоційність повідомлень, ігнорування, або спотворення фактів (спін-докторінг), анонімність джерел інформації («шкарпетові ляльки»), поділ суспільства на «ми» та «вони», спрощення інформаційних повідомлень, акцент на залякуванні аудиторії тощо. Вони не додають оптимізму. Адже динаміка розвитку суспільства, яка визначається у соціальному часі (віртуальному) саме за допомогою політичної пропаганди не може бути фундаментом для європейської інтеграції. Навпаки, незалежно від кольору пропаганди (а її умовно позначають як «білу», «сіру» та «чорну»), вона здатна лише відтворити пострадянський «перехід», зосередитись на минулому та майбутньому, а не на раціональних візіях сучасності.

Політична пропаганда у соціальних мережах спричиняє не лише фейкові новини чи хвилі дезінформації, а й утворює умови для соціального часу посправди.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко М. О. «Криза кризи»: дві хронополітичні моделі одного рiшення. *S. P. A. C. E.* 2016. № 1. С. 9–11. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b1ef901e-7126-46ef-861d-b276f163fa95/content>
2. Зубчик О. А. Віртуальний політичний час і державна політика національної пам'яті. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2013. № 11. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=653>
3. Почепцов Г. «Пропанды разные нужны, пропанды разные важны» *Детектор медиа.* 13.04.2025. URL: <https://detector.media/infospace/article/239940/2025-04-13-propagandy-raznye-nuzhny-propagandy-raznye-vazhny/>
4. Скок Н. С. Хронотоп у соціологічному вимірі: попередній аналіз. *Грані.* 2016. № 139(11). С. 53–57.

Ключові слова: політична пропаганда, політичні комунікації, соціальний час, європейська інтеграція, віртуальний соціальний час, соціологія часу, масмедіа, політика.

Keywords: political propaganda, political communications, social time, European integration, virtual social time, sociology of time, mass media, politics.

Ярова Ліліана Вікторівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри соціології,
доктор політичних наук, професор*

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

З початку повномасштабної війни, яку розв'язала російська федерація проти України 24 лютого 2022 року, державна соціальна політика зазнала суттєвих трансформацій. Нові обставини визначили потребу у перегляді ключових пріоритетів державної соціальної політики, а сфера соціальних послуг стала однією з найбільш навантажених і водночас критично важливих. З огляду на зростання вразливих категорій населення, руйнування інфраструктури, масове переміщення осіб, зростання рівня безробіття наших громадян та загальне погіршення економічної ситуації, держава була змушена швидко адаптувати наявні механізми соціального захисту до умов воєнного стану.

Під час війни, яка спричинила безпрецедентну хвилю внутрішньої та зовнішньої міграції (за офіційними оцінками, мільйони громадян України стали внутрішньо переміщеними особами, ще мільйони виїхали за кордон у пошуках тимчасового або постійного прихистку). У зв'язку з цим було запроваджено спрощені процедури реєстрації статусу ВПО, реалізовано нові види грошової допомоги, зокрема щомісячні виплати на кожного члена родини, а також розширено спектр соціальних послуг, доступних через цифрові платформи.